

FORN VÄNNEN

JOURNAL OF
SWEDISH ANTIQUARIAN
RESEARCH

Två typer av silverband från en ryttargrav på Gotland
Lundgren, Mats
Fornvännen 144-146
http://kulturarvsdata.se/raa/fornvannen/html/1975_144
Ingår i: samla.raa.se

Två typer av silverband från en ryttargrav på Gotland

Av Mats Lundgren

Under hösten 1973 utgrävdes i Västkinde sn, Gällungs 1:9, på Gotland i Riksantikvarieämbetets Gotlandsundersökningars (RAGU) regi en liten del av ett gravfält som använts som svingård. Svinens härjningar har gått hårt åt den fornminnesrika marken, och vikingatida fynd låg i dagen, varför en undersökning ansågs av nöden. Inom svingården undersöktes – med förf. som grävningssedare – ett tjugotal anläggningar från vikingatid, de flesta svårt skadade. Omkring hälften av anläggningarna var klara skelettgravar, och det är från en av dessa som materialet till följande artikel är hämtat.

Under ett rektangulärt stentäcke, cirka 2×4 m, 0,5 m under marknivån, framkom lämningar efter en man (osteologisk undersökning har dock ej utförts) begravd tillsammans med en häst. Det rörde sig således om en så kallad ryttargrav, varav endast ett fåtal undersökts på Gotland.

Mannens gravutrustning bestod av kortsvärd eller huggkniv upphängt på ett bälte och ett hängknippe. Vid vänster lår hade han fått med sig en kraftigt tilltagen kam med järnringar fästa med järnbeslag i vardera änden. På vänster axel vilade ett kraftigt ringspänne, 11 cm i diameter och med godstjockleken 1,5 cm. Vid sidan av hästen låg ett 0,5 m långt järnföremål som bedömes vara en lansspets, men denna ligger ännu i frysskåp och har ännu inte konserverats. Hästen var betslad, och tre nitar påträffades på flanken.

Vid framrensning av huvud och axelparti framkom det kanske mest intressanta i hela anläggningen. Genom huvudet hade växt rötter som effektivt sprängt isär skallbe-

nen, men på dessa fanns tunna, oerhört sköra, bandfragment. På axlarna hittades en annan typ av band, men båda typerna föreföll vara silvertrådsbrodyr.

Överkropp och underkropp paraffinerades in och togs som preparat till Riksantikvarieämbetets Gotlandsundersökningar

Fig. 1. Ryttargraven i Västkinde, Gällungs 1:9, helt framrensad. Hästskelettet i förgrunden. Märk hur ryttarens skalle av rötter kraftigt pressats åt vänster. Foto förf. – Horseman's grave at Västkinde, Gällungs 1:9, completely excavated. The skeleton of the horse in the foreground. Note how the man's skull has been pressed to the left by roots.

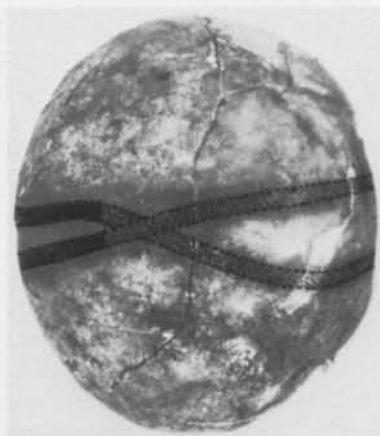

Fig. 2. Silverbandens placering på ryttares kranium. Analysteckning Kurt Hansson. Bildteknik Georg Gådefors, Mats Lundgren. RAGU. – The location of the silver braids on the horseman's cranium. Analytical drawing by Kurt Hansson. Photo Georg Gådefors, Mats Lundgren, RAGU.

och utgrävdes där vidare under laboratoriemässiga förhållanden med tillgång till studiofoto, röntgen och mikroskopi.

Det visade sig till all lycka att bandfragmenten på skallbenen lämnat mörka spår efter sig på benet, så att även där fragment saknades kunde man kartlägga bandets sträckning. Skallen förstärktes med klister, och kunde på detta sätt hållas samman under hela undersökningsskedet. Bandet har gått i två slingor runt huvudet, korslagda bak i nacken och nedgående i en snibb vid vardera örat. Konstruktionen vid pannan är dragen ur läge av rötter, och vad som är

ursprungligt eller resultat därav, är mycket svårt att avgöra.

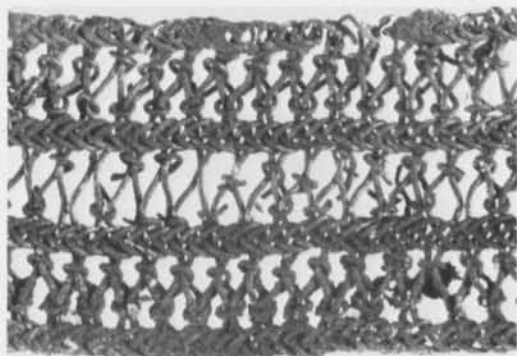
Bandet över axlarna visade sig fortsätta ned på halva överarmen där det avslutats med en slinga runt denna.

Fynden tycks tyda på att mannen burit en kortärmad jacka, förmodligen av tunt material, för att framhäva silverbandsdekoren, och över detta bör en grov mantel ha burits, så grov att den kunnat uppbära det mycket tunga ringspännat. På huvudet har han troligen haft en mössa eller hätta med nederkanten prydd av flätade silverband. (Geijer, Agnes: *Die Textilfunde . . . Birka III*, Uppsala 1938 s. 145 ff.) Detta är antaganden. Inga textilrester är påträffade i graven, förutom banden, och bevaringsgraden för fyndet som helhet är mycket låg.

Bandet över axlarna är en typ som finns beskriven i Birka III (Geijer, A.: Uppsala 1938; ss. 109–114, Tf. 32:6) och är funnen i Stenkyrka sn på Gotland. A. Geijers text visar mycket bra hur bandet tillverkas. Trådtjockleken på Gällungsbandet är ungefär 0,2 mm, och dess bredd 11 mm.

Huvudbandet är mer säreget till sin konstruktion. På tunn textiltråd (ännu ej be-

Fig. 3. Silverband funnet på ryttares axelparti och ned på halva överarmen, där det avslutas av en slinga runt armen. Bandets bredd 11 mm i naturlig storlek. Typen beskriven i Agnes Geijer, *Birka III*. Foto G. Gådefors, RAGU. – Silver braid found on the horseman's shoulder and half-way down the forearm, where it terminates in a coil round the arm. The braid is 11 mm broad, actual size. The braid is described in Agnes Geijer, *Birka III*.

stämd), har spunnits en silvertråd som är ungefär 0,05 mm. Den färdigspunna tråden har då fått en tjocklek av ungefär 0,2 mm.

Av 41 st silverromspunna trådar har sedan flätats ett band som är 6,7 mm brett. Troligen för att få det så smidigt som möjligt har det flätats så att det blir tunnast i mitten, och framställningssättet kan möjligen ha varit en knypplingsteknik.

Följer man en tråd från bandets kant,

används den som »inslagstråd» tills den kommer till mitten. Där byter den funktion och ligger som »varp» tills den når andra kanten där den åter läggs i som »inslag». Man bör betänka, för att förstå vilket precisionsarbete detta är, att det krävs ca 250 m 0,05 mm tjock silvertråd till ett band av 1,2 m längd. Spiralsilverbandet är tillverkat i en variant av diagonalfletning (se nedan Nylén, *Dokumentera och bevara*, fig. 6).

Two Types of Silver Braid from a Horseman's Grave

During the autumn of 1973 a small part of a burial ground was excavated in the parish of Västkinde, Gällungs l:9. Among twenty or so other graves, of which twelve were skeleton graves, a horseman's grave—a common grave for a man and his horse—was found. The grave goods of the man comprised a sheath knife on a belt with a bunch of metal pendants. By his left thigh was a mane-comb with iron rings, and on his right shoulder a large bronze ring buckle. An iron lance point lay beside the horse.

On the man's head was some kind of cap or hood which had been trimmed with braid of very thin thread encased in silver. On the shoulders and overarms was found another type of silver braid in loopwork

technique, probably used to trim a short-sleeved tunic.

When these very thin and delicate fragments of silver braid were excavated, the head and upper part of the body were prepared and taken to RAGU, where the finds were studied and described very carefully.

It is interesting to observe that even a thousand years ago, such processing techniques existed as to make possible the production of uniform threads with such a small diameter as 0.2 mm for the loopwork braid and less than 0.05 mm for the plaited head braid. The trimming of the headwear required about 250 m of the latter thread. The braid is diagonally plaited.